

s4.5.2016

Dnro 1959/4/15

Ratkaisija: Oikeusasiamies Petri Jääskeläinen

Esittelijä: Esittelijäneuvos Kaija Tanttinen-Laakkonen

KUOLEMANSYYN SELVITTÄMISEN VIIPYMINEN

1 KANTELU

Kantelija arvosteli 21.4.2015 päivätyssä kantelukirjoituksessaan 30.6.2014 edesmenneen isänsä oikeuslääketieteellisen kuolemansyyn selvittämisen viipymistä kohtuuttomasti. Kantelijan kertoman mukaan hän ei ollut vielä saanut kuolemansyyn selvittämiseen liittyviä asiakirjoja.

2 SELVITYS

Kantelun johdosta Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL) antoi 17.6.2015 lausunnon, johon liittyi oikeuslääketieteen erikoislääkärin 3.6.2015 antama selvitys.

3 RATKAISU

3.1 Oikeusohjeet

Suomen perustuslaki

Perustuslain 109 §:n mukaan eduskunnan oikeusasiamiehen tulee valvoa, että tuomioistuimet ja muut viranomaiset sekä virkamiehet, julkisyhteisön työntekijät ja muutkin julkista tehtävää hoitaessaan noudattavat lakia ja täyttävät velvollisuutensa.

Perustuslain 21 §:n mukaan jokaisella on oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa.

Perustuslain 22 §:n mukaan julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen.

Hallintolaki ja valtion virkamieslaki

Hallintolain (434/2003) 23 §:n mukaan asia on käsiteltävä ilman aiheetonta viivytystä. Valtion virkamieslain (750/1994) 14 §:ssä todetaan, että virkamiehen on suoritettava tehtävänsä asianmukaisesti ja viivytyksettä.

Laki ja asetus kuolemansyyn selvittämisestä

Kuolemansyyn selvittämisestä annetun lain (459/1973) 7 §:n 1 momentin mukaan poliisin on kuolemansyyn selvittämiseksi suoritettava tutkinta,

- 1) kun kuoleman ei tiedetä johtuneen sairaudesta tai kun vainaja ei viimeisen sairautensa aikana ole ollut lääkärin hoidossa;
- 2) kun kuoleman on aiheuttanut rikos, tapaturma, itsemurha, myrkytys, ammattitauti tai hoitotoimenpide tahi kun on aihetta epäillä kuoleman johtuneen jostakin sellaisesta syystä; tai
- 3) kun kuolema muuten on tapahtunut yllättävästi.

Lain 10 §:n mukaan määräyksen oikeuslääketieteellisen ruumiinavauksen suorittamisesta antaa poliisilaitoksen tai keskusrikospoliisin päällikkö tai heidän määräämänsä muu päällystään kuuluva poliisimies, asianomainen syyttäjäviranomainen, tuomioistuin tai Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Lain 15 §:n 1 momentin mukaan kuolemansyyn selvittämistä koskevat asiakirjat ovat salassa pidettäviä. Säännöksen 2 momentin 3 kohdan mukaan kuolemansyyn selvittämistä koskeviin asiakirjoihin sisältyviä tietoja saa 1 momentin estämättä antaa vainajan lähiomaiselle tai muulle hänen läheiselleen.

Kuolemansyyn selvittämisestä annetun asetuksen (948/1973, asetus) 11 §:n mukaan oikeuslääketieteelliset ruumiinavaukset suorittaa ensisijaisesti oikeuslääkäri. Oikeuslääketieteellisiä ruumiinavauksia voi suorittaa myös lääkäri, jolla on Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston hyväksymä koulutus tehtävään (1 mom.). Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen ja lääkärikoulutusta antavan yliopiston kesken voidaan sopia siitä, että yliopisto tekee oikeuslääketieteellisiä ruumiinavauksia (2 mom.).

Avauksen suorittajan on asetuksen 15 §:n mukaan annettava kuolemansyystä ja kuolemanluokasta perusteltu lausunto.

Asetuksen 16 §:n 2 momentin mukaan avauksen suorittajan on ensi tilassa tutkimusten valmistuttua lähetettävä oikeaksi todistamansa jäljennös avauspöytäkirjasta ja -lausunnosta avausmääräyksen antajalle.

Selvitettyään kuolemansyyn lääkärin on asetuksen 19 §:n 1 momentin mukaan laadittava kuolintodistus. Säännöksen 4 momentin mukaan asianomaisen lääkärin on viipymättä, kuitenkin viimeistään kolmen kuukauden kuluessa kuoleman toteamisesta, lähetettävä kuolintodistus Terveyden ja hyvinvoinnin laitokselle. Laitoksen on asetuksen 22 §:n 3 momentin mukaan valvottava, että kuolintodistukset annetaan ja lähetetään asetuksen säännösten mukaisesti.

3.2

Asiassa saatu selvitys

Selvityksen mukaan oikeuslääkäri teki 4.7.2014 oikeuslääketieteellisen ruumiinavauksen kantelijan isälle. Ruumiinavauksen jälkeen oikeuslääkäri laati palautteen ruumiinavauslöydöksistä, joka lähetettiin poliisille ruumiinavausta seuraavana arkipäivänä. Ruumiinavauksen yhteydessä otettiin lisätutkimuksia varten mikroskooppisia ja oikeuskemiallisia näytteitä. Mikroskooppiset näytteet ja oikeuskemiallisen tutkimuksen tulokset valmistuivat 17.7.2014 ja 16.7.2014. Oikeuslääkäri saneli kuolinsyylausunnon 11.5.2015 ja allekirjoitti sen seuraavana päivänä, jolloin lausunto lähetettiin avausmääräyksen antaneelle poliisille.

Oikeuslääkäri toteaa viiveen asiakirjojen valmistumiseen olleen kohtuuttoman pitkän ja syynä olleen suuren henkilökohtaisen ruumiinavausmäärän. Avausmäärä oli kesällä 2014 poikkeuksen suuri muun muassa yhden oikeuslääkärin pitkän sairausloman vuoksi. Lisäksi hän oli keväällä 2015 virkavapaalla.

THL toteaa, että kantelijan isän oikeuslääketieteellisen ruumiinavauksen asiakirjojen valmistuminen viivästyi usealla kuukaudella säädetystä kolmen kuukauden määräajasta. Syynä tähän oli ensi sijassa oikeuslääkärin suuri henkilökohtainen ruumiinavausmäärä, mikä johtui alalla vallitsevasta oikeuslääkäripulasta. Oikeuslääkäripula taas johtuu sekä oikeuslääkäreiden eläkkeelle jäämisestä että alalta poistumisesta. Erikoislääkäripula tekee mahdottomaksi pätevien sijaisten palkkaamisen virkalääkäreille.

THL toteaa osaltaan edistäneensä erikoistuvien lääkäreiden kouluttamista ja palkkaamista, mutta erikoislääkärin valmistuminen kestää viisi vuotta. Tämän lisäksi poliisin, hoitavien lääkäreiden ja oikeuslääkäreiden välisten konsultaatioiden avulla on pyritty vähentämään oikeuslääketieteellisiä ruumiinavauksia kohdentamalla niitä kuolemansyyn selvittämisestä annetun lain edellyttämiin tapauksiin.

3.3

Kannanotto

Oikeusasiamiehen ratkaisukäytännössä on katsottu, että organisaatioon ja resursseihin liittyvillä seikoilla ei lähtökohtaisesti voida pätevästi perustella poikkeamista siitä, mitä perustuslain 21 §:n säännös asian viivytyksettömältä käsittelyltä edellyttää.

Asiakirjoista käytettävissä olevan selvityksen perusteella totean, että kantelijan isän oikeuslääketieteellinen ruumiinavaus suoritettiin viivytyksettä. Oikeuslääketieteelliseen kuolemansyyn selvittämiseen liittyvien asiakirjojen laatiminen ylitti kohtuuttomasti kuolemansyyn selvittämisestä annetussa asetuksessa säädetyn määräajan. Katson, että viivästykselle ei ole esitetty perustuslain 21 §:n kannalta hyväksyttäviä syitä.

Oikeuslääketieteellisen kuolemansyyn selvittämisen tavoitteena on ihmisten oikeusturvan ja kuolemansyyn oikeellisuuden varmistaminen. Tämän vuoksi on tärkeää, että oikeuslääketieteelliseen kuolemansyyn selvittämiseen liittyvät asiakirjat laaditaan viivytyksettä.

Viiveet oikeuslääketieteelliseen kuolemansyyn selvittämiseen liittyvien asiakirjojen laatimisessa ovat olleet esillä laillisuusvalvonnassa aikaisemminkin. Olen 9.9.2010 kiinnittänyt sosiaali- ja terveysministeriön huomiota tilanteeseen ja korostanut sitä, että THL:lla on oltava riittävät voimavarat sille kuuluvan lakisääteisen tehtävän hoitamiseen (dnro 3138/2/10).

Oikeusasiamiehen kansliaan on jälleen saapunut kanteluita oikeuslääketieteelliseen kuolemansyyn selvittämiseen liittyvien asiakirjojen laatimisen viivästymisestä. Tämän vuoksi olen katsonut tarpeelliseksi omana aloitteena selvittää laajemmin oikeuslääketieteellisen kuolemansyyn selvittämisen tilaa (dnro 2299/2/15).

4

TOIMENPITEET

Saatan oikeuslääkärin tietoon edellä kohdassa 3.3 esittämäni käsityksen oikeuslääketieteelliseen kuolemansyyn selvittämiseen liittyvien asiakirjojen laatimisen viivästymisestä. Tässä tarkoituksessa lähetän hänelle jäljennöksen tästä päätöksestäni.

Lähetän jäljennöksen tästä päätöksestäni myös THL:lle. Kiinnitän laitoksen huomiota sen velvollisuuteen valvoa, että oikeuslääketieteelliseen kuolemansyyn selvittämiseen liittyvät asiakirjat laaditaan viivytyksettä ja asetuksen säännöksiä noudattaen.